

You have downloaded a document from
RE-BUŚ
repository of the University of Silesia in Katowice

Title: Z teorii i praktyki edukacji międzykulturowej

Author: Ewa Ogrodzka-Mazur, Alina Szczurek-Boruta

Citation style: Ogrodzka-Mazur Ewa, Szczurek-Boruta Alina. (2013). Z teorii i praktyki edukacji międzykulturowej. W: R. Mrózek, U. Szuścik (red.), "Z przeszłości i współczesności kształcenia pedagogicznego w Cieszynie" (S. 113-126). Katowice : Wydawnictwo Uniwersytetu Śląskiego.

Uznanie autorstwa - Użycie niekomercyjne - Bez utworów zależnych Polska - Licencja ta zezwala na rozpowszechnianie, przedstawianie i wykonywanie utworu jedynie w celach niekomercyjnych oraz pod warunkiem zachowania go w oryginalnej postaci (nie tworzenia utworów zależnych).

UNIWERSYTET ŚLĄSKI
W KATOWICACH

Biblioteka
Uniwersytetu Śląskiego

Ministerstwo Nauki
i Szkolnictwa Wyższego

Ewa Ogrodzka-Mazur, Alina Szczurek-Boruta

Z teorii i praktyki edukacji międzykulturowej*

Od dwudziestu lat do zainteresowań naukowych pracowników Zakładu Pedagogiki Ogólnej Wydziału Etnologii i Nauk o Edukacji Uniwersytetu Śląskiego należą zagadnienia pogranicza oraz edukacji wielo- i międzykulturowej¹, podejmowane w zespołowych, interdyscyplinarnych badaniach pod wspólnym tytułem *Spoleczne, pedagogiczne i kulturowe uwarunkowania rozwoju i wychowania dzieci i młodzieży na pograniczu*, pod kierunkiem naukowym prof. zw. dr. hab. Tadeusza Lewowickiego. W badaniach tych uczestniczyli i nadal uczestniczą – obok pracowników Zakładu – również członkowie innych ośrodków akademickich (z Białegostoku, Gdańska, Opola, Poznania, Warszawy, Zielonej Góry), skupieni od 1994 roku w Federacji Społecznych Zespołów Badań Kultury i Oświaty Pogranicza, a od roku 2004 – w Zespole Pedagogiki Kultury i Edukacji Międzykulturowej Komitetu Nauk Pedagogicznych PAN. Poszerzeniem działalności naukowej badaczy, reprezentantów różnych ośrodków naukowych w kraju, jest ich udział w pracach Stowa-

* Fragmenty artykułu zostały opublikowane w: E. Ogrodzka-Mazur, A. Szczurek-Boruta: *Problematyka wielokulturowości oraz edukacji międzykulturowej w działalności naukowo-badawczej Katedry Pedagogiki Ogólnej*. W: *Tradycje kształcenia nauczycieli na Śląsku Cieszyńskim. Studia, rozprawy, przyczynki*. Red. A. Korzeniowska et al. Katowice 2009, s. 190–195.

¹ Problematyka działalności naukowo-badawczej Zakładu Pedagogiki Ogólnej w latach 1989–2009 została szerzej scharakteryzowana w opracowaniu E. Ogrodzkiej-Mazur i A. Szczurek-Boruty: *Problematyka wielokulturowości oraz edukacji międzykulturowej w działalności naukowo-badawczej i dydaktycznej Zakładu i Katedry Pedagogiki Ogólnej Uniwersytetu Śląskiego na Wydziale Etnologii i Nauk o Edukacji w Cieszynie (1989–2009)*. W: *Spoleczne uwarunkowania edukacji międzykulturowej*. Red. T. Lewowicki, E. Ogrodzka-Mazur, J. Urban. T. I: *Konteksty teoretyczne*. Cieszyn–Warszawa–Toruń 2009, s. 21–32.

rzyszenia Wspierania Edukacji Międzykulturowej, którego powstanie zainicjował w 2007 roku T. Lewowicki.

Cieszyński Zakład Pedagogiki Ogólnej rozpoczął swoją działalność od podjęcia współpracy z polskimi środowiskami oświatowymi, funkcjonującymi w czeskiej części południowego pogranicza – na Zaolziu, oraz przeprowadzenia pierwszych zespołowych badań diagnostycznych wśród uczniów uczęszczających do szkół podstawowych z polskim językiem nauczania. Plonem tych poczynań są opracowania przedstawiające między innymi próbę diagnozy osobowości, hierarchie wartości i plany życiowe, a także uwarunkowania dróg życiowych dzieci i młodzieży z Zaolzia, społeczne funkcjonowanie młodzieży i problemy edukacji na pograniczu polsko-czechosłowackim, a później polsko-czeskim. Publikacje te zapoczątkowały wydawanie od 1992 roku serii Edukacja Międzykulturowa, która od roku 1996 jest przygotowywana we współpracy z Wyższą Szkołą Pedagogiczną Związku Nauczycielstwa Polskiego w Warszawie. W serii Edukacja Międzykulturowa ukazało się dotychczas 39 tomów, których pełny wykaz został zamieszczony w załączniku.

W pracach tych kategoria pogranicza traktowana była (i jest nadal) w Bachtinowskim ujęciu – jako pogranicze kultur, społeczności, wyznań (a nie głównie – chociaż także – pogranicze państw i narodów). Dominującym wątkiem stały się zagadnienia najpierw edukacji wielokulturowej, a potem edukacji międzykulturowej. Uwagę badaczy – współautorów kolejnych tomów z serii Edukacja Międzykulturowa – skupiały środowiska wychowawcze (rodzina, szkoła, społeczności lokalne, Kościoły różnych wyznań), problemy polityki społecznej i oświatowej, socjalizacji i kształtowania tożsamości, pracy nauczyciela w warunkach wielokulturowości oraz socjopatologii pogranicza. Zagadnienia te przedstawione są w odczytaniach właściwych pedagogice, psychologii, socjologii, filozofii, językoznawstwu, teologii, kulturoznawstwu, historii (i innych dyscyplin szeroko pojmowanych nauk humanistycznych). Badaniom i studiom o charakterze metodologicznym towarzyszył namysł i próby ulepszania metodologii oraz sposobów interpretacji wyników eksploracji naukowych. Tak powstało parę prac prezentujących teorie przydatne w badaniach międzykulturowych i modele takich badań².

Szczególne znaczenie dla prowadzonych studiów i badań międzykulturowych ma opracowana przez Tadeusza Lewowickiego Teoria Zachowań

² Por. T. Lewowicki: *Przedmowa*. W: E. Ogrodzka-Mazur: *Kompetencja aksjologiczna dzieci w młodszym wieku szkolnym. Studium porównawcze środowisk zróżnicowanych kulturowo*. Katowice 2007, s. 9; T. Lewowicki: *Przedmowa*. W: A. Szczurek-Boruta: *Zadania rozwojowe młodzieży i edukacyjne warunki ich wypełniania w środowiskach zróżnicowanych kulturowo i gospodarczo. Studium pedagogiczne*. Katowice 2007, s. 9.

Tożsamościowych (TZT)³, stanowiąca nową perspektywę w poszukiwaniu prawidłowości warunkujących kształtowanie się poczucia tożsamości jednostek i grup w zmieniających się warunkach pogranicza (pograniczy). Teoria ta ma zastosowanie w interpretacji wyników badań zespołowych i indywidualnych pracowników Zakładu, jak również innych badaczy zagadnień edukacji wielo- i międzykulturowej⁴.

Poszerzeniem i uzupełnieniem naukowej działalności Zakładu są organizowane, przy współdziałaniu Wyższej Szkoły Pedagogicznej ZNP w Warszawie, cyklicznie sympozja i konferencje. Pierwsze tego typu spotkanie, zatytułowane *Osobowość i plany życiowe dzieci z Zaolzia*, zorganizowano w 1993 roku w Czeskim Cieszynie, wspólnie z Polskim Związkiem Kulturalno-Oświatowym. W latach 1993–2009 odbyło się łącznie 14 międzynarodowych konferencji naukowych. Dotyczyły one następujących kwestii:

- *Osobowość i plany życiowe dzieci z Zaolzia*. Czeski Cieszyn, 15.01.1993;
- *Edukacja i problemy pogranicza*. Ustroń–Cieszyn–Czeski Cieszyn, 18–19.09.1996;
- *Edukacja międzykulturowa w Polsce i na świecie*. Ustroń–Cieszyn, 12–14.10.1998;
- *Rodzina – wychowanie – wielokulturowość*. Wisła, 12–13.10.1999;
- *Przemiany świadomości społecznej na pograniczach*. Brenna, 17–18.10.2000;
- *Kwestie wyznaniowe w społecznościach wielokulturowych (stereotypy, problemy edukacyjne, współczesne wyzwania społeczne)*. Ustroń, 23–24.10.2001;
- *Świat wartości i edukacja międzykulturowa*. Ustroń, 24–25.09.2002;
- *Język, komunikacja i edukacja w społecznościach wielokulturowych*. Wisła, 21–22.10.2003;

³ Szersze omówienie koncepcji Teorii Zachowań Tożsamościowych można znaleźć w następujących opracowaniach T. Lewowickiego: *Poczucie tożsamości narodowej młodzieży – stałość i zmienność (uwagi końcowe)*. W: *Poczucie tożsamości narodowej młodzieży. Studium z pogranicza polsko-czeskiego*. Red. T. Lewowicki. Cieszyn 1994, s. 127–135; *Problemy tożsamości narodowej – w poszukiwaniu sposobów uogólnionych ujęć kwestii poczucia tożsamości i zachowań z tym poczuciem związanych*. W: *Edukacja a tożsamość etniczna*. Red. M.M. Urlińska. Toruń 1995, s. 51–63; *O badaniach społeczności pogranicza – od parcjalnych opisów ku elementom teorii zachowań tożsamościowych*. W: *Edukacja międzykulturowa – w kregu potrzeb, oczekiwań i stereotypów*. Red. J. Nikitorowicz. Białystok 1995, s. 13–26.

⁴ Zob. publikacje wydane w serii *Edukacja Międzykulturowa*, zamieszczone w załączniku, oraz następujące prace: J. Suchodolska: *Edukacyjne, społeczno-kulturowe i gospodarcze uwarunkowania tożsamości młodzieży z pogranicza polsko-czeskiego*. Uniwersytet Opolski. Wydział Historyczno-Pedagogiczny 2003. Praca doktorska. Maszynopis; E. Ogrodzka-Mazur: *Kompetencja aksjologiczna dzieci w młodszych wiekach szkolnym...;* A. Szczurek-Boruta: *Zadania rozwojowe młodzieży i edukacyjne warunki ich wypełnienia...;* M. Sobocki: *Kultura symboliczna a tożsamość. Studium tożsamości kulturowej Polaków na Grodzieńszczyźnie z perspektywy edukacji międzykulturowej*. Białystok 2007.

- *Przemiany społeczno-cywilizacyjne a edukacja szkolna – problemy rozwoju indywidualnego i kształtowania się tożsamości*. Ustroń, 11–13.10.2004;
- *Polityka społeczna i oświatowa a edukacja międzykulturowa*. Ustroń, 10–12.10.2005;
- *Edukacja międzykulturowa na pograniczu w pierwszych latach rozszerzonej Unii Europejskiej*. Wiśła, 9–11.10.2006;
- *Socjalizacja i kształtowanie się tożsamości w warunkach wielokulturowości*. Namestovo (Słowacja)–Cieszyn, 8–10.10.2007;
- *Socjopatologia pogranicza a edukacja*. Cieszyn–Ustroń Jaszowiec, 20–22.10.2008;
- *Społeczne, kulturowe i edukacyjne konteksty pedagogiki międzykulturowej*. Cieszyn–Ustroń Jaszowiec, 19–21.10.2009.

W ramach działalności naukowej Zakładu zrealizowano 8 indywidualnych projektów badawczych KBN, w tym 5 grantów promotorskich, 1 grant własny i 2 granty habilitacyjne, oraz 8 projektów międzynarodowych:

1) indywidualne projekty badawcze:

- *Reforma oświaty a praktyka edukacji wczesnoszkolnej* – dr Anna Gajdzi-ca (projekt badawczy zakwalifikowany do finansowania przez KBN jako grant promotorski w latach 2003–2004 – zarejestrowany pod numerem 2 H01F 016 24);
- *Ocena opisowa w edukacji szkolnej* – dr Barbara Chojnacka-Synaszko (projekt badawczy zakwalifikowany do finansowania przez KBN jako grant promotorski w latach 2004–2006 – zarejestrowany pod numerem 1 H01F 074 26);
- *Instytucjonalne formy opieki całkowitej nad dzieckiem upośledzonym umysłowo – analiza porównawcza regulacji prawnych i rozwiązań praktycznych w Polsce i w Czechach* – dr Małgorzata Gil (projekt badawczy zakwalifikowany do finansowania przez KBN jako grant promotorski w latach 2004–2005 – zarejestrowany pod numerem 1 H01F 064 26);
- *Działalność edukacyjna Kościoła katolickiego na Śląsku Cieszyńskim* – dr Urszula Klajmon (projekt badawczy zakwalifikowany do finansowania przez KBN jako grant promotorski w roku 2004 – zarejestrowany pod numerem 1 H01F 063 26);
- *Szkoła i środowisko pozaszkolne w procesie kształtowania postaw prozdrowotnych uczniów* – dr Gabriela Piechaczek-Ogierman (projekt badawczy zakwalifikowany do finansowania przez KBN jako grant promotorski w latach 2005–2007 – zarejestrowany pod numerem 1 H01F 017 28);
- *Nabywanie przez dziecko kompetencji aksjologicznej w sytuacji wielokulturowego pogranicza* – dr hab. Ewa Ogrodzka-Mazur (projekt badawczy własny zakwalifikowany do finansowania przez KBN w latach 2002–2005 – zarejestrowany pod numerem 2 H01F 020 22);

- *Mniejszości narodowe krajów Grupy Wyszehradzkiej w procesach integracyjnych Europy – tożsamość młodzieży mniejszości autochtonicznych* – dr Janina Urban (projekt badawczy habilitacyjny zakwalifikowany do finansowania przez KBN w latach 2009–2011);
 - *Poczucie tożsamości młodzieży i jego uwarunkowania (studium polskiej mniejszości narodowej na Zaolziu w perspektywie porównawczej)* – dr Barbara Grabowska (projekt badawczy habilitacyjny zakwalifikowany do finansowania przez KBN w latach 2010–2011);
- 2) projekty międzynarodowe:
- *Preparing Educators for Global Society* (Grant FY 2003 Fulbright Educational Partnership; program pomiędzy El Camino College i Uniwersytetem Śląskim – Filia w Cieszynie, realizowany w latach 2003–2006) – kierownik projektu: dr Janina Urban, uczestnicy: prof. UŚ dr hab. Ewa Ogrodzka-Mazur, prof. UŚ dr hab. Alina Szczurek-Boruta;
 - grant *Visegrad Fund: Slovakian language in minority milieu*, realizowany w latach 2007–2008 – dr Janina Urban – pracownik grupy przedstawicieli partnerów współpracujących (UŚ w Katowicach, UK w Pradze, VJU w Bratysławie) z głównym organizatorem grantu Vyskumny ustav Slovakov v Maďarsku;
 - grant *International Visegrad Fund: Teaching native language and bilingual community of the Slovaks in Serbia, Hungary, Romania, Poland, Czech Republic*, realizowany w roku 2008 – dr Janina Urban – koordynator współpracy z Republiką Czeską (Association of Slovak pedagogues on the Province level, Bacsy Petrovec, Republic of Serbia; Research Institute of the Slovaks in Hungary, Bekescsaba, Hungaria; Association for the education and the consulting in Nadlac, Romania);
 - grant *International Visegrad Fund: Teaching native language and bilingual community of the Slovaks in Serbia, Hungary, Romania, Poland, Czech Republic*, realizowany w latach 2008–2009 – dr Janina Urban – koordynator współpracy z Republiką Czeską (Association of Slovak pedagogues on the Province level, Bacsy Petrovec, Republic of Serbia; Research Institute of the Slovaks in Hungary, Bekescsaba, Hungaria; Association for the education and the consulting in Nadlac, Romania);
 - grant *International Visegrad Fund: The Situation of Lesser-used Languages in the Visegrad Countries* (organizator: National Library of Foreign Literature, Budapest), realizowany w latach 2009–2010 – dr Janina Urban – koordynator współpracy z Republiką Czeską (Research Institute of the Slovaks in Hungary, Research Institute Košice, Univerzita slezská Karviná);
 - grant *International Visegrad Fund: Interdisciplinary research in Pilisszentlászló/Senváclav*, organizator: Research Institute of the Slovaks in

Hungary, grant realizowany w latach 2009–2010, dr Janina Urban – koordynator współpracy z Republiki Czeskiej (Etnologický ústav SAV SR, Univerzita slezská Karviná, Národnostná rada slovenskej národnostnej menšiny v Srbsku);

- grant *Dziedzictwo kulturowe jako klucz do tożsamości pogranicza polsko-czeskiego na Śląsku Cieszyńskim. W 1200-lecie Cieszyna*. Numer grantu: PL.3.22/3.3.05/09.01088, realizowany w latach 2009–2010. Partner projektu – Kongres Polaków w RC. Osoby uczestniczące: prof. UŚ dr hab. Ewa Ogrodzka-Mazur, prof. UŚ dr hab. Alina Szczurek-Boruta, dr Barbara Grabowska, dr Aniela Różańska;
- grant *Kolorowe ścieżki euroregionu* w ramach Programu Operacyjnego Współpracy Transgranicznej OP PS ČR-PR 2007–2013; Centrum Pedagogiczne w Czeskim Cieszynie, Uniwersytet Śląski w Katowicach – Wydział Etnologii i Nauk o Edukacji – dr Anna Gajdzica (koordynator z polskiej strony), prof. UŚ dr hab. Alina Szczurek-Boruta (ekspert w zakresie ścieżki edukacja międzykulturowa), dr Barbara Grabowska (metodyk ścieżki edukacja międzykulturowa), dr Aniela Różańska (ekspert i metodyk ścieżki edukacja ekologiczna).

W okresie dwudziestoletniego istnienia Zakładu pracownicy opublikowali łącznie 11 monografii, 58 prac zbiorowych, ponad 870 artykułów (w tym 55 wydanych w języku kongresowym) oraz uczestniczyli w 900 konferencjach naukowych (w tym 80 zagranicznych). Są członkami krajowych i międzynarodowych organizacji i towarzystw naukowych, między innymi Akademii Nauk Pedagogicznych Ukrainy, Światowego Stowarzyszenia Towarzystw Pedagogiki Porównawczej, Zespołu Pedagogiki Kultury i Edukacji Międzykulturowej KNP PAN, Zespołu Pedagogiki Chrześcijańskiej KNP PAN, Polskiego Towarzystwa Pedagogicznego, Polskiego Towarzystwa Filozoficznego, Polskiego Towarzystwa Historycznego, Polsko-Czeskiego Towarzystwa Naukowego, Krajowego Funduszu na Rzecz Dzieci, Stowarzyszenia Wspierania Edukacji Międzykulturowej, Stowarzyszenia Nauczycieli Edukacji Początkowej.

Problematyka wielokulturowości oraz edukacji międzykulturowej była i jest nadal promowana przez pracowników Zakładu w cyklicznych wykładach dla studentów studiów podyplomowych zintegrowana edukacja wczesnoszkolna i wychowanie przedszkolne (od 2002 roku), studiów podyplomowych dla nauczycieli w zakresie ICT, języków obcych i nauczania przedmiotu wychowanie do życia w rodzinie oraz terapia pedagogiczna (2007–2008); dla studentów Uniwersytetu Trzeciego Wieku (od roku 2004); dla studentów i pracowników El Camino College w Los Angeles – California, USA (2004–2009) – realizowanych również z wykorzystaniem stałych kontaktów on-line w ramach przedmiotu komunikacja w społecznościach wielokulturowych i eksperymentalnego projektu badawczego Global Edu-

cation Through Technology (GETT); dla studentów i pracowników Uniwersytetu Ostrawskiego w Czechach (od 2006 roku), Uniwersytetu Mateja Bela w Bańskiej Bystrzycy (od 2010 roku) oraz Centre de Formation Pédagogique w Cambrai – Francja (2004) w ramach programów Unii Europejskiej Socrates/Erasmus. Problematyka edukacji wielo- i międzykulturowej zajmuje również wiodące miejsce w tematyce prac magisterskich oraz licencjackich, przygotowywanych pod kierunkiem naukowym pracowników Zakładu.

Z inicjatywy Zakładu Pedagogiki Ogólnej podjęto także działania w zakresie praktyki edukacyjnej.

Wprowadzono do programu studiów od 2002 roku – na kierunku pedagogika – przedmiot edukacja wielo- i międzykulturowa.

W 2004 roku powołano studenckie Koło Naukowe Edukacji Międzykulturowej, którego działalność przyczynia się do aktywizacji środowiska akademickiego Wydziału Etnologii i Nauk o Edukacji w Cieszynie. Członkowie Koła uczestniczą w pracach badawczych Zakładu Pedagogiki Ogólnej, propagują kwestie edukacji międzykulturowej wśród studentów, dzieci i młodzieży w swoich środowiskach lokalnych, podejmują działania edukacyjne (terapeutyczne i interwencyjne) na rzecz nadania rangi Innemu i wsparcia jednostki w nabywaniu tożsamości własnej i społecznej. Wymiernymi efektami pracy Koła są: teksty naukowe studentów publikowane w kraju i za granicą; organizowane konferencje naukowe (łącznie od 2005 roku odbyło się 16 cyklicznych konferencji na temat *Poznaj Innego*, połączonych z warsztatami dla dzieci, młodzieży i studentów); współpraca ze studenckimi kołami naukowymi z innych ośrodków akademickich, stowarzyszeniami, placówkami oświatowymi w kraju i za granicą, między innymi z El Camino College w Torrance, California, USA (od 2005 roku), z Uniwersytetem Ostrawskim (od 2006 roku), z Centrum Pedagogicznym dla Polskiego Szkolnictwa Narodowościowego w Republice Czeskiej (od roku 2006). Koło współpracuje od 2007 roku do chwili obecnej ze Stowarzyszeniem „Kresy”, organizując pomoc Polakom na Wschodzie; od 2008 roku z Biblioteką Miejską w Cieszynie, gdzie współorganizuje warsztaty i zajęcia edukacyjne dla dzieci i młodzieży; od 2008 z Kołem Naukowym Amerykanistyki Uniwersytetu Jagiellońskiego w Krakowie w zakresie wymiany wiedzy i doświadczeń naukowych. W 2009 roku członkowie Koła podjęli współpracę z Centrum Kultury i Sztuki Afrykańskiej w Krakowie, a od marca 2009 roku do chwili obecnej współpracują z Wyższą Szkołą Humanitas w Sosnowcu. Sukcesem studentów działających w Kole jest otrzymanie stypendiów Ministra Nauki i Szkolnictwa Wyższego za osiągnięcia w nauce, działalność organizacyjną i naukową (od 2005 roku stypendia uzyskało 7 studentek, członkiń Koła).

Istotnym obszarem działań podejmowanych przez pracowników Zakładu jest udział w pracach Stowarzyszenia Wspierania Edukacji Między-

kulturowej (SWEM), które jest dobrowolnym i samorządnym stowarzyszeniem osób fizycznych działającym na terenie Rzeczypospolitej Polskiej. Cele SWEM to:

- wspieranie rozwoju polskiej myśli naukowej w dziedzinie pedagogiki międzykulturowej;
- realizacja badań naukowych z zakresu edukacji międzykulturowej;
- wspieranie inicjatyw edukacyjnych obejmujących kwestie wielo- i międzykulturowości;
- wspieranie działań społecznych mających związek z edukacją w warunkach zróżnicowania kulturowego;
- integracja środowisk zajmujących się problematyką edukacji międzykulturowej.

1 czerwca 2010 roku Stowarzyszenie zorganizowało w Sejnach konferencję *Edukacja międzykulturowa – dokonania i perspektywy*. SWEM wydało także publikację pod redakcją Tadeusza Lewowickiego, Joanny Nikitorowicz, Aliny Szczurek-Boruty zatytułowaną *Szkolnictwo z polskim językiem nauczania w państwach europejskich – stan, problemy i perspektywy* (Białystok–Cieszyn–Warszawa: Uniwersytet w Białymstoku–Wydział Etnologii i Nauk o Edukacji Uniwersytetu Śląskiego–Wyższa Szkoła Pedagogiczna ZNP w Warszawie–Stowarzyszenie Wspierania Edukacji Międzykulturowej, 2010).

Środowisko pedagogów zainteresowanych teorią i praktyką edukacji międzykulturowej podjęło trud przygotowania ekspertyzy dotyczącej stanu, a także problemów i perspektyw szkolnictwa z polskim językiem nauczania w państwach europejskich. Opracowanie takiej ekspertyzy jest szczególnie ważne oraz potrzebne w sytuacji nasilonej migracji ludności i zróżnicowania społeczności polonijnych w krajach Europy. Wynika również z potrzeby udzielenia pomocy szkołom z polskim językiem nauczania. Poszczególne teksty dokumentu traktują o szkołach z polskim językiem nauczania w europejskich państwach. Uwzględnione zostały prawie wszystkie państwa (poza Austrią), w których aktualnie przebywają duże grupy Polaków i osób mających polskie korzenie. Szczególne miejsce w tej publikacji zajmują teksty dotyczące szkolnictwa z polskim językiem nauczania w Czechach i szkół polonijnych na Słowacji.

W opracowaniu ekspertyzy brali udział członkowie Stowarzyszenia Wspierania Edukacji Międzykulturowej (SWEM) reprezentujący między innymi Uniwersytet w Białymstoku, Uniwersytet Opolski, Uniwersytet Śląski – Wydział Etnologii i Nauk o Edukacji, Uniwersytet Mikołaja Kopernika w Toruniu, Wyższą Szkołę Pedagogiczną ZNP w Warszawie, Uniwersytet Rzeszowski, Uniwersytet Kazimierza Wielkiego w Bydgoszczy, Uniwersytet Przyrodniczy we Wrocławiu, Uniwersytet Szczeciński, Uniwersytet Zielonogórski, Uniwersytet Warszawski.

W dniach 18–20 października 2010 roku w Cieszynie i Ustroniu odbyła się już XV sesja naukowa Zakładu Pedagogiki Ogólnej, tym razem na temat *Pedagogika międzykulturowa wobec wykluczenia społecznego i edukacyjnego*, organizowana przez Zakład Pedagogiki Ogólnej Uniwersytetu Śląskiego Wydziału Etnologii i Nauk o Edukacji w Cieszynie, Wyższą Szkołę Pedagogiczną ZNP w Warszawie oraz Stowarzyszenie Wspierania Edukacji Międzykulturowej. Patronat honorowy nad konferencją objął Burmistrz Miasta Cieszyna – dr inż. Bogdan Ficek. Konferencja została włączona w obchody 1200-lecia założenia miasta. Obrady poświęcono zagadnieniom edukacji międzykulturowej. Za główne tematy dyskusji przyjęto zagadnienia wykluczenia społecznego, edukacyjnego i kulturowego, a zwłaszcza konteksty teoretyczne pedagogiki międzykulturowej i problemy praktyki oświatowej związanej z przewyciężaniem wykluczenia.

Przedmiotem rozważań na konferencji były obszary tematyczne kluczowe dla obecnej polityki integracji społecznej:

- wykluczenie społeczne i edukacyjne a działania Unii Europejskiej i Rady Europy;
- wykluczenie społeczne i edukacyjne a polska polityka społeczna;
- badania empiryczne dotyczące uwarunkowań, rozmiaru i form wykluczenia;
- aktywne formy przeciwdziałania wykluczeniu społecznemu, edukacyjnemu.

W ramach konferencji zostały zaprezentowane przykłady udziału pedagogiki międzykulturowej w zapobieganiu wykluczeniu i zwiększaniu szans jednostek dotkniętych tym problemem. Podmioty, a zwłaszcza instytucje samorządowe oraz organizacje pozarządowe z Cieszyna włączyły się w aktywność na rzecz przeciwdziałania wszelkim formom wykluczenia. W tym celu Wydział Etnologii i Nauk o Edukacji UŚ nawiązał współpracę z Wydziałem Edukacji i Kultury w Cieszynie, Cieszyńskim Ośrodkiem Kultury Dom Narodowy, Zespołem Pieśni i Tańca Ziemi Cieszyńskiej, Miejską Biblioteką w Cieszynie, Miejskim Ośrodkiem Pomocy Społecznej, Fundacją Rozwoju Przedsiębiorczości Społecznej „Być Razem”, a także Powiatową Komendą Policji.

Dalsze poczynania Zakładu Pedagogiki Ogólnej będą się koncentrować na zespołowych badaniach naukowych, dotyczących społecznych, pedagogicznych i kulturowych uwarunkowań rozwoju i wychowania młodzieży z pogranicza, kwestii przemian społeczno-cywilizacyjnych, edukacji szkolnej, problemów kształtowania się tożsamości, teorii i modeli badań międzykulturowych, a także przygotowania nauczycieli i pedagogów do pracy w społecznościach wielokulturowych oraz realizowania europejskiego wymiaru edukacji wielo- i międzykulturowej.

Wykaz publikacji w serii Edukacja Międzykulturowa

Dotychczas w serii Edukacja Międzykulturowa, przygotowywanej przez Społeczny Zespół Badań Kultury i Oświaty Pogranicza oraz Zakład i Katedrę Pedagogiki Ogólnej, Wydziału Etnologii i Nauk o Edukacji Uniwersytetu Śląskiego w Cieszynie, przy współpracy Wyższej Szkoły Pedagogicznej Związku Nauczycielstwa Polskiego w Warszawie, ukazały się następujące publikacje:

1992

Dzieci z Zaolzia (z badań osobowości uczniów szkół podstawowych z polskim językiem nauczania). Red. T. Lewowicki. Cieszyn: Uniwersytet Śląski – Filia.

Hierarchia wartości i plany życiowe dzieci z Zaolzia. Red. T. Lewowicki. Cieszyn: Uniwersytet Śląski – Filia.

1994

Kulturowe, społeczne i edukacyjne wyznaczniki dróg życiowych młodzieży z Zaolzia. Red. T. Lewowicki. Katowice: Wydawnictwo UŚ.

Poczucie tożsamości narodowej młodzieży – studium z pogranicza polsko-czeskiego. Red. T. Lewowicki. Cieszyn: Uniwersytet Śląski – Filia.

1995

Spółeczności młodzieżowe na pograniczu. Red. T. Lewowicki. Cieszyn: Uniwersytet Śląski – Filia.

1996

Spółeczności pogranicza – wielokulturowość – edukacja. Red. T. Lewowicki, B. Grabowska. Cieszyn: Uniwersytet Śląski – Filia–WSP ZNP w Warszawie.

1997

Osobowość i społeczne funkcjonowanie młodzieży regionu Podbeskidzia. Red. T. Lewowicki, E. Ogrodzka-Mazur. Katowice: Wydawnictwo UŚ.

1998

Młodzież i tolerancja. Studium z pogranicza polsko-czeskiego. Red. T. Lewowicki, B. Grabowska. Cieszyn: Uniwersytet Śląski – Filia.

Problemy pogranicza i edukacja. Red. T. Lewowicki, E. Ogrodzka-Mazur. Cieszyn: Uniwersytet Śląski – Filia.

2000

Edukacja międzykulturowa w Polsce i na świecie. Red. T. Lewowicki, E. Ogrodzka-Mazur, A. Szczurek-Boruta. Katowice: Wydawnictwo UŚ.

Rodzina – wychowanie – wielokulturowość. Red. T. Lewowicki, J. Suchodolska. Cieszyn: Uniwersytet Śląski – Filia–WSP ZNP w Warszawie.

Szkoła na pograniczach. Red. T. Lewowicki, A. Szczurek-Boruta. Katowice: Wydawnictwo UŚ.

2001

W poszukiwaniu teorii przydatnych w badaniach międzykulturowych. Red. T. Lewowicki, E. Ogrodzka-Mazur. Cieszyn: Uniwersytet Śląski – Filia.

2002

Edukacja wobec ładu globalnego. Red. T. Lewowicki, J. Nikitorowicz, T. Pilch, S. Tomiuk. Warszawa: Wydawnictwo Akademickie „Żak”.

Intercultural Education: The Individual in Relation to Others and Other Cultures. Eds. T. Lewowicki, J. Urban. Cieszyn: Uniwersytet Śląski – Filia.

Kwestie wyznaniowe w społecznościach wielokulturowych. Red. T. Lewowicki, A. Różańska, U. Klajmon. Cieszyn: Uniwersytet Śląski – Filia.

Różańska A.: *Działalność edukacyjna Śląskiego Kościoła Ewangelickiego Augsburskiego Wyznania na Zaolziu.* Cieszyn: Wydawnictwo Śląski Kościół Ewangelicki Augsburskiego Wyznania.

2003

Świat wartości i edukacja międzykulturowa. Red. T. Lewowicki, E. Ogrodzka-Mazur, A. Gajdzica. Cieszyn–Warszawa: Uniwersytet Śląski – Filia–WSP ZNP w Warszawie.

2004

Język, komunikacja i edukacja w społecznościach wielokulturowych. Red. T. Lewowicki, J. Urban, A. Szczypka-Rusz. Cieszyn–Warszawa: Uniwersytet Śląski – Filia–WSP ZNP w Warszawie.

2005

Polityka społeczna i oświatowa a edukacja międzykulturowa. Red. T. Lewowicki, E. Ogrodzka-Mazur. Cieszyn–Warszawa: Uniwersytet Śląski – Filia–WSP ZNP w Warszawie.

Przemiany społeczno-cywilizacyjne a edukacja szkolna – problemy rozwoju indywidualnego i kształtowania się tożsamości. Red. T. Lewowicki, A. Szczurek-Boruta, B. Grabowska. Cieszyn–Warszawa–Kraków: Uniwersytet Śląski – Filia–WSP ZNP w Warszawie–Oficyna Wydawnicza „Impuls”.

2006

Gajdzica A.: *Reforma oświaty a praktyka edukacji wczesnoszkolnej.* Katowice: Wydawnictwo UŚ.

Teorie i modele badań międzykulturowych. Red. T. Lewowicki, A. Szczurek-Boruta, E. Ogrodzka-Mazur. Cieszyn–Warszawa: Uniwersytet Śląski – Filia–WSP ZNP w Warszawie.

Z teorii i praktyki edukacji międzykulturowej. Red. T. Lewowicki, E. Ogrodzka-Mazur. Cieszyn–Warszawa: Uniwersytet Śląski – Filia–WSP ZNP w Warszawie.

2007

Edukacja międzykulturowa na pograniczach w pierwszych latach rozszerzonej Unii Europejskiej – teoria i praktyka. Red. T. Lewowicki, J. Urban. Katowice: Wydawnictwo „Gnome”.

Intercultural Education: Theory and Practice. Eds. T. Lewowicki, B. Grabowska, A. Szczurek-Boruta. Cieszyn–Warszawa–Toruń: Wydział Etnologii i Nauk o Edukacji Uniwersytetu Śląskiego–WSP ZNP w Warszawie–Wydawnictwo Adam Marszałek.

Ogrodzka-Mazur E.: *Kompetencja aksjologiczna dzieci w młodszym wieku szkolnym. Studium porównawcze środowisk zróżnicowanych kulturowo*. Katowice: Wydawnictwo UŚ.

Szczurek-Boruta A.: *Edukacja i odkrywanie tożsamości w warunkach wielokulturowości – szkice pedagogiczne*. Cieszyn–Kraków: Wydział Etnologii i Nauk o Edukacji Uniwersytetu Śląskiego–Oficyna Wydawnicza „Impuls”.

Szczurek-Boruta A.: *Zadania rozwojowe młodzieży i edukacyjne warunki ich wypełniania w środowiskach zróżnicowanych gospodarczo i kulturowo – studium pedagogiczne*. Katowice: Wydawnictwo UŚ.

2008

Praca nauczyciela w warunkach wielokulturowości – studia i doświadczenia z pogranicza polsko-czeskiego. Red. T. Lewowicki, E. Ogrodzka-Mazur, A. Szczurek-Boruta. Cieszyn–Warszawa–Toruń: Wydział Etnologii i Nauk o Edukacji Uniwersytetu Śląskiego–WSP ZNP w Warszawie–Wydawnictwo Adam Marszałek.

Socjalizacja i kształtowanie się tożsamości – doświadczenia na pograniczu polsko-czeskim. Red. T. Lewowicki, B. Grabowska, A. Gajdzica. Cieszyn–Warszawa–Toruń: Wydział Etnologii i Nauk o Edukacji Uniwersytetu Śląskiego–WSP ZNP w Warszawie–Wydawnictwo Adam Marszałek.

Socjalizacja i kształtowanie się tożsamości – problemy i propozycje rozwiązań. Red. T. Lewowicki, B. Grabowska, A. Różańska. Cieszyn–Warszawa–Toruń: Wydział Etnologii i Nauk o Edukacji Uniwersytetu Śląskiego–WSP ZNP w Warszawie–Wydawnictwo Adam Marszałek.

Socjopatologia pogranicza a edukacja. Red. T. Lewowicki, E. Ogrodzka-Mazur, A. Gajdzica. Cieszyn–Warszawa–Toruń: Wydział Etnologii i Nauk o Edukacji Uniwersytetu Śląskiego–WSP ZNP w Warszawie–Wydawnictwo Adam Marszałek.

2009

Borderland Sociopathology and Education. Eds. T. Lewowicki, E. Ogrodzka-Mazur, A. Gajdzica. Cieszyn–Warszawa–Toruń: Wydział Etnologii i Nauk o Edukacji Uniwersytetu Śląskiego–WSP ZNP w Warszawie–Wydawnictwo Adam Marszałek.

Piechaczek-Ogierman G.: *Postawy zdrowotne uczniów i ich socjokulturowe uwarunkowania*. Cieszyn–Toruń: Wydział Etnologii i Nauk o Edukacji Uniwersytetu Śląskiego–Wydawnictwo Adam Marszałek.

Poczucie tożsamości i stosunek młodzieży do wybranych kwestii społecznych – studium z pogranicza polsko-czeskiego. Red. T. Lewowicki, E. Ogrodzka-Mazur, A. Szczurek-Boruta. Cieszyn–Warszawa–Toruń: Wydział Etnologii i Nauk o Edukacji Uniwersytetu Śląskiego–WSP ZNP w Warszawie–Wydawnictwo Adam Marszałek.

Spoleczne uwarunkowania edukacji międzykulturowej. T. 1: Konteksty teoretyczne. Red. T. Lewowicki, E. Ogrodzka-Mazur, J. Urban. Cieszyn–Warszawa–Toruń: Wydział Etnologii i Nauk o Edukacji Uniwersytetu Śląskiego–WSP ZNP w Warszawie–Wydawnictwo Adam Marszałek.

Spoleczne uwarunkowania edukacji międzykulturowej. T. 2: Problemy praktyki oświatowej. Red. T. Lewowicki, A. Szczurek-Boruta, B. Grabowska. Cieszyn–Warszawa–Toruń: Wydział Etnologii i Nauk o Edukacji Uniwersytetu Śląskiego–WSP ZNP w Warszawie–Wydawnictwo Adam Marszałek.

2010

Edukacja międzykulturowa – teorie, poglądy, doświadczenia społeczne. Red. T. Lewowicki, E. Ogrodzka-Mazur. Cieszyn–Warszawa–Toruń: Wydział Etnologii i Nauk o Edukacji Uniwersytetu Śląskiego–WSP ZNP w Warszawie–Wydawnictwo Adam Marszałek.

Klajmon U.: *Działalność wychowawcza Kościoła katolickiego na Śląsku Cieszyńskim.* Cieszyn–Toruń: Wydział Etnologii i Nauk o Edukacji Uniwersytetu Śląskiego–Wydawnictwo Adam Marszałek.

Szkolnictwo z polskim językiem nauczania w państwach europejskich – stan, problemy i perspektywy. Red. T. Lewowicki, J. Nikitorowicz, A. Szczurek-Boruta. Białystok–Cieszyn–Warszawa: Uniwersytet w Białymstoku–Wydział Etnologii i Nauk o Edukacji Uniwersytetu Śląskiego–WSP ZNP w Warszawie–Stowarzyszenie Wspierania Edukacji Międzykulturowej.

2012

Dzieci i młodzież w procesie kształtowania postaw kulturowych. Red. T. Lewowicki, J. Suchodolska. Kraków: Oficyna Wydawnicza „Impuls”.

Ewa Ogrodzka-Mazur, Alina Szczurek-Boruta

From the theory and practice of international education

Summary

The article presents a twenty year activity and research done by academics of the Department of General Pedagogy on the issue of the borderland as well as multi- and intercultural education. The research of the very team concern social, pedagogical and cultural conditions of the development and education of the youth from the borderland, the problems of shaping identity, theory and intercultural models, as well as teacher preparation for working in multicultural communities.

Ewa Ogrodzka-Mazur, Alina Szczurek-Boruta

Interkulturelle Bildung Theorie und Praxis

Z u s a m m e n f a s s u n g

Im vorliegenden Artikel werden die 20-jährige Tätigkeit des Instituts für Allgemeine Pädagogik und die Forschungen dessen Wissenschaftler über das Problem des Berührungsbereiches und über interkulturelle Bildung dargestellt. Diese Forschungen betreffen soziale, pädagogische und kulturelle Faktoren der Entwicklung und Erziehung der Jugend auf Grenzgebieten und ihre Identität. Die Wissenschaftler ergründeten die Theorie und verschiedene Modelle der interkulturellen Forschungen als auch die Vorbereitung der Lehrer für die Arbeit in multikulturellen Gemeinschaften.